

Matej Jug

DOI: 10.2478/cmc-2024-0025

POSAMEZNIK IN NJEGOVA VLOGA V SODOBNEM VARNOSTNEM OKOLJU

INDIVIDUAL AND HIS ROLE IN MODERN SECURITY ENVIRONMENT

Povzetek Prispevek predstavi, kako različni viri ogrožanja, s katerimi se spoprijema sodobna družba, vplivajo na preoblikovanje varnostnega okolja in predvsem razumevanja varnosti posameznika. Vplivi globalizacije, postopne transformacije družbe, povečevanja kompleksnosti in obsega virov ogrožanja ter zmanjševanja moči služb pristojnih za spoprijemanje s tovrstnimi viri ogrožanja spreminjajo dojemanje posameznikove varnosti spreminja. Pojavi se potreba po povečani aktivni vlogi posameznika v sodobnem varnostnem okolju, pri čemer na podlagi opredeljenih sprememb ne moremo več govoriti le o pravicah, temveč tudi o vključevanju posameznika v varnostno okolje. Na podlagi zaključkov pridemo do spoznanja, da bo posameznik moral v prihodnje sprejeti več dolžnosti in odgovornosti z vidika posameznikove varnosti.

Ključne besede *Sodobno varnostno okolje, posameznik, globalizacija, sodobni viri ogrožanja.*

Abstract The article presents how different threats that modern society is dealing with affect the transformation of the security environment and, above all, the perception of individual security. Because of globalization; the gradual transformation of society, the increase in complexity and scope of sources of threats and the reduction of the power of services responsible for dealing with such sources of threats, the perception of individual safety is changing. There is a need for an increased active participation of individual in the modern security environment, where, based on the defined changes, we can no longer talk only about rights, but also about the inclusion of the individual in his security environment. Based on the conclusions, we realize that in the future the individual will have to accept more duties and responsibilities from the point of view of safety.

Key words *Modern security environment, individual, globalization, modern sources of threats.*

Uvod Sodobno varnostno okolje se spreminja, postaja kompleksnejše, viri ogrožanja pa so manj jasni in vseobsegajoči. Prihaja do novih in dolgoročnih sprememb v ravnovesju svetovnih sil in gospodarskih tokov. Vse te spremembe v sodobnem varnostnem okolju posledično vplivajo na nacionalne države in posameznike znotraj njih.

Kaj je mednarodno varnostno okolje? Grizold (2005, str. 22–23) mednarodno varnostno okolje opredeli z naslednjimi elementi: povezovanje, prepletanje in medsebojno učinkovanje vojaških in nevojaških virov ogrožanja; preraščanje nacionalne varnosti v mednarodno varnost; povezanost in odgovornost med subjekti za zagotavljanje varnosti (država, nedržavni akterji, mednarodne organizacije itn.) ter vključevanje instrumentov in mehanizmov za zagotavljanje varnosti. Če izhajamo iz te definicije, je varnostno okolje mreža, v katero so vpeti viri ogrožanja, subjekti in deležniki, na katere ti viri ogrožanja vplivajo (tako po vertikalni kot po horizontalni ravni), in mehanizmi ter instrumenti spoprijemanja, ki so na voljo. V preteklih letih smo bili priče varnostnim dogodkom, ki so spremenili in zaznamovali globalno varnostno okolje ter posledično vplivali tudi na nacionalno raven. Med najbolj odmevne bi lahko prišteli teroristični napad 11. septembra na WTC v Washingtonu (2001), pandemijo covida-19 (2019), vojno v Ukrajini (2021), vojaški spopad med Izraelom in ekstremisti Hamasa (2023), elementarne katastrofe (požari na Krasu (2022) in poplave (2023)) itn. Ti dogodki so v primerjavi s preteklimi kompleksnejši, težje jih je bilo predvideti, še težje pa se je (bilo) nanje ustrezno odzivati.

Skupna točka vsem varnostnim dogodkom in incidentom je posameznik, na katerega ti dogodki vplivajo. Z uporabo informacijskih tehnologij in njihovim dosegom so se vplivi sodobnega varnostnega okolja (in viri ogrožanja) približali posamezniku in njegovemu habitusu. Grizold (2005, str. 23) predstavi prepletanje in sovplivanje konfliktnih in mirnodobnih virov ogrožanja, kar se vidi na primeru vojne v Ukrajini. Posledice vojne se namreč odražajo tudi na drugih varnostnih področjih, Evropska komisija (2022, str. 9) v *četrtem poročilu o napredku izvajanja strategije EU za varnostno unijo* izpostavlja, da kriminalne združbe iščejo načine za izkoriščanje trenutnih razmer v Ukrajini, kriminaliteta je zaznana na področju trgovine z ljudmi, drogami in v kibernetnem prostoru. Vplivi vojne v Ukrajini so vidni tudi na področju eksistencialnih virov ogrožanja, pri čemer Hribernik (2023, str. 4) izpostavlja, da je to opaziti pri trgovanju, cenah energentov, cenah surovin, prehranski varnosti in tudi v obliki begunskega vala, kar posredno in neposredno vpliva na varnost posameznika.

Tema varnosti države in posameznika zato postaja vedno bolj relevantna in aktualna. Da je treba večji poudarek dati temam varnosti države in posameznika in da se ti dve temi vedno bolj prepletata, navaja Evropska komisija (2024a) v *Sedmem poročilu o napredku pri izvajanju strategije EU za varnostno unijo*, v katerem je opredeljeno, da sta zunanja in notranja varnost vedno bolj povezani. Kot ustrezen vir ogrožanja navaja povečano število kibernetских napadov, ki zdaj ni več omejeno le na državno infrastrukturo, temveč tudi na državljana. Z razvojem brezpilotne tehnologije in natančnimi »točkovnimi« napadi, ti lahko postanejo tudi nevarni za posameznika. Pri tem izpostavljajo, da so pri prilagajanju odzivanju na sodobne vire ogrožanja

in pri implementaciji posameznikove varnosti ključne nacionalna država in njene varnostne ustanove.

K temu je treba dodati, da se v domeno varnosti vedno bolj vpletajo tudi družbene in socialne spremembe, ki s seboj prinesejo svoje razumevanje varnosti, varnostnega okolja in posameznika znotraj tega okolja. Da je varnost posameznika aktualna in predvsem pomembna tema, ki jo povezujemo s razvitostjo posamezne države in njenimi mehanizmi odzivanja, govori tudi Lobnikar (2022), ki izpostavlja, da je varnost ena najvišjih vrednot, ki posamezniku omogoča, da živi po lastnih prepričanjih, ter jo organsko povezujemo s konceptom človekovih pravic.

Koncept varnosti najpogosteje interpretiramo skozi vidik države, redkeje pa v tej vlogi vidimo posameznika. V do zdaj znani literaturi je predstavljen odnos države in posameznika skozi enostransko razmerje, pri čemer država zagotavlja varnost, posameznik pa je njen prejemnik. Razprave na temo dolžnosti posameznika do »lastne in kolektivne« varnosti so redke in nepopolne, in sicer zato, ker želimo posamezniki obdržati »status quo« in zato, ker se še nismo srečali s tako veliko krizno situacijo, da bi država v tem videla potrebo. Spremembe v našem habitusu postopoma nakazujejo tudi na potrebo po spremembi koncepta dojemanja varnosti in odgovornosti do varnosti. Izpostavimo lahko tri razloge, ki jasno nakazujejo, da bo treba razmišljati v smeri povečevanja aktivne vloge posameznika pri zagotavljanju varnosti:

1. *vpliv globalizacije na varnostno okolje in družbeno-socialne spremembe, ki se nanašajo na posameznikovo dožemanje varnosti;*
2. *povečanje kompleksnosti in števila virov ogrožanja v svetovnem in nacionalnem spektru;*
3. *zmanjševanje moči služb obrambe, varnosti, zaščite in reševanja (OVZiR)¹.*

S prispevkom želim prikazati, kako družbene spremembe in sodobno varnostno okolje vedno bolj vplivajo na posameznika in njegovo varnost, pri tem pa si zastavljam **raziskovalno vprašanje: ali bo moral posameznik v prihodnosti prevzemati več dolžnosti in odgovornosti, povezanih z varnostjo in zagotavljanjem varnosti?**

Mythen (2005, str. 132) izpostavlja, da je sodobno dožemanje posameznika posledica družbeno-socialnih sprememb in je vedno bolj usmerjeno v individualizacijo tega. Smith in drugi (2017, str. 686) dodajo, da se v ospredje postavljajo posameznikovi interesi, cilji in samoaktualizacija, način razmišljanja posameznika v razvitih družbah pa sledi postmaterialističnim načelom. Spremenjeno dožemanje vloge posameznika v varnostni paradigmi je posledica družbenih sprememb, ki smo jih doživeli po prehodu iz bipolarnega dožemanja ogroženosti obdobja hladne vojne do multipolarnih oblik ogrožanja, v katere so vključeni različni akterji in centri moči. Prezelj (2001, str. 128) navaja, da se viri ogrožanja sodobne varnosti povečajo tako

¹ Pri interpretaciji služb OVZiR se bom osredotočil na vojsko, policijo in gasilce.

v kompleksnosti kot v številu, njihovo vplivanje pa je vidno v *horizontalnem*² in na *vertikalnem*³ pogledu. Sodobni viri ogrožanja na posameznika vplivajo skozi tri osnovne oblike: *eksistencialni viri ogrožanja*, ki se vežejo na zaposlitev, denar, samoaktualizacijo itn., *mirnodobni viri ogrožanja*, ki se vežejo na naravne, tehnične ter druge oblike ogrožanja v miru, ter *konfliktni viri ogrožanja*, ki vsebujejo elemente nasilja. Mednje spadajo vojna, terorizem, organiziran kriminal itn.

Pri tem proces globalizacije in individualizacije družbe pripelje do zmanjševanja moči služb obrambe, varnosti, zaščite in reševanja (OVZiR). Precej varno okolje, v katerem živimo, je razlog, da postavljamo varnost na stranski tir, kar pa pripelje do dojemanja služb OVZiR kot nepotrebnih. S konceptom individualizacije se izgubi občutek kolektivnosti oziroma skupnosti, na čemer pa ideja služb OVZiR temelji. Vuga (2021, str. 47) navaja, da je slovenska družba v stanju pomanjkanja občutka vojaškega ali kakršnega koli ogrožanja. Izpostavlja, da gre za občutek, da tisto, kar se dogaja zunaj našega bivanja, na nas ne vpliva ali se nas neposredno ne tiče⁴.

1 VPLIV GLOBALIZACIJE NA VARNOSTNO OKOLJE, DRUŽBO IN POSAMEZNIKA

Dotaknimo se pojma globalizacije, ki je gonilo sprememb v našem habitusu. Cirdei (2019, str. 42) izpostavlja, da globalizacija ni ne pozitiven ne negativen pojav, temveč je le pospeševalec procesnih sprememb. Gre za dinamični proces povečevanja soodvisnosti držav v mednarodnem okolju, ki se navezuje predvsem na gospodarstvo in ekonomijo. Pologeorgis (2023) opredeljuje, da so del globalizacije industrializirane družbe z visokim ekonomskim razvojem. Cirdei (2019, str. 40) dodaja, da se globalizacija najprej kaže v ekonomskih in kulturoloških izmenjavah, čemur sledi vojaška intervencija kot posledica gospodarskih in kulturnih konfliktov. Kakšen vpliv ima globalizacija na varnostno okolje, lahko najlažje prikažemo s prehodom skozi 20. in 21. stoletje.

Za obdobje prve svetovne vojne (1914–1918) in druge svetovne vojne (1939–1945) so bili v ospredju izključno vojaški viri ogrožanja: govorimo o konvencionalni vojni, v katero so vključeni državni akterji, predvsem za primer druge svetovne vojne govorimo o »totalni vojni«, pri čemer njene učinke občuti tudi civilno prebivalstvo. Grizold in Bučar (2011, str. 829) navajata, da je glava posebnost tega obdobja državo centrično dojemanje varnosti. Izključni koncept varnosti je bil omejen na nacionalno državo, ki je bila kot suverena entiteta del mednarodne skupnosti, viri ogrožanja pa so bili večinoma omejeni na vojaško-politična razmerja med temi državami. S tehnološkim napredkom na področju razvoja jedrskega orožja in detonacije dveh

² Gospodarskem, ekonomskem, informacijskem, kulturnem.

³ Posameznik, država, mednarodna skupnost.

⁴ Kar je tudi razvidno s postopnim zmanjševanjem financiranja obrambnega resorja. Realizirana višina obrambnih izdatkov za RS pade z 2,05 % BDP leta 1992 na 1,19 % BDP leta 2000 (MORS, 2024), kar je bilo značilno za obdobje »miru« pred terorističnim napadom 11. septembra in varnostnimi spremembami, ki so se zgodile po napadu.

atomskih bomb je nastal nov vir ogrožanja (jedrsko orožje), strah pred orožji za množično uničevanje pa je prevladoval v obdobju hladne vojne (1947–1991).

Bipolarna delitev sveta v obdobju hladne vojne je vzpostavila močno centralistično razumevanje sveta in varnosti, ki je podprto z ustanovitvijo zveze Nato in Varšavskega pakta. Prezelj (2002, str. 429) navaja: »vojaške zveze [so] nastale kot odgovor na ogrožanje varnosti iz okolja«. Za vzpostavljeno obdobje »hladne vojne«, ki je sledilo, je bilo dojemanje varnosti osredotočeno predvsem na vojaške vire ogrožanja, ponekod tudi na notranje nestabilnosti. Velik poudarek je na tehnološkem razvoju vojaških in drugih tehnologij (rakete velikega dosega in vesoljska tekma), tako imenovanih »proxy« vojnah, varnostno-obveščevalnih dejavnostih in ideoloških konfliktih⁵.

Največji vir ogrožanja v času druge svetovne vojne in hladne vojne je ideološki z fizično in tehnično komponento. Glavna ločnica pri razumevanju tipologije virov ogrožanja je konec hladne vojne. Grizold in Bučar (2011, str. 830) navajata, da se je varnostna paradigma na prehodu iz 20. v 21. stoletje pomembno spremenila, povečata se kompleksnost varnostnega okolja in število nevojaških groženj ter političnih konfliktov. Menita tudi, da sta ti dve tipologiji groženj v vzročno-posledični zvezi.

Grizold (2004, str. 450) navaja, da je izhodišče za spremembe v mednarodnem varnostnem okolju v 90. letih in dejstvo, da se je nevarnost vojaškega spopada med blokom zmanjšala. Z izgubo skupnega sovražnika na nasprotnih polih se varnostno okolje fragmentira. Elemente te varnostne fragmentacije opredeli Cirdei (2019, str. 44) in navede, da so to večinoma asimetrični viri ogrožanja, nedržavni akterji, ki vsaj neposredno niso več vezani na dotično državo. K fragmentaciji pripomore tudi informatizacija, ki vpelje informacijske in kibernetске vire ogrožanja. Srikanth (2014, str. 63–65) doda še državljske vojne in demografske spremembe ter varnostne posledice, ki te spremembe prinesejo.

Terorizem je kot oblika ogrožanja varnosti prisotna že dalj časa. Prezelj (2016, str. 168–170) navaja, da je bilo spoprijemanje s terorizmom na začetku nacionalna problematika (npr. IRA v Veliki Britaniji, Rdeče brigade v Italiji, ETA v Španiji). Prvi koraki k sistematizaciji spoprijemanja s problemom terorizma nastanejo v obdobju med svetovnima vojnama ter po drugi svetovni vojni. Pri tem se predvsem Organizacija združenih narodov srečuje s problemom definiranja državnega terorja v sklop definicij terorizma ter z razmejevanjem med terorizmom ter »borbo za svobodo«. Prelomnica razumevanja terorizma kot resničnega vira ogrožanja nastane s terorističnim napadom 11. septembra 2001 na svetovni trgovski center v New Yorku ter na Pentagon. S tem dogodkom terorizem postane grožnja mednarodnih in globalnih razsežnosti. V problematiko terorizma se vključijo tudi mednarodne organizacije, kot so Organizacija združenih narodov OZN, zveza Nato, Evropska

⁵ Tematiko kompleksnosti hladne vojne celovito obdela John Lewis Gaddis v knjigi *The Cold War: A New History* (2005)

unija itn., kar v reševanje problema vključi vse države članice, terorizem zdaj namreč postane standardizirana grožnja.

Grizold (2004, str. 450) navaja, da so mednarodni terorizem, orožja za množično uničevanje ter disfunkcionalne države postali novi viri ogrožanja sodobne varnosti. K temu bi lahko prišteli tudi masovne migracije, okoljsko problematiko, energetska krizo in sorodne vire ogrožanja. Vpliv tovrstnih virov na naš habitus ni viden takoj, učinek pride z zamikom, zato pa je nevarnost toliko večja.

Prehod iz obdobja hladne vojne v demokratizacijo in pospešeno globalizacijo je vplival tudi na razvoj družbe. Tako kot na vidik varnosti so tudi na razvoj družbe najbolj vplivale spremembe in demokratizacija po koncu hladne vojne. Fukuyama (1989) govori o zmagi zahoda oziroma zahodne politične in družbene ideologije po padcu Sovjetske zveze. Posledica zmage je prevlada liberalne demokracije v svetovnem merilu, ena izmed glavnih karakteristik te politične in družbene oblike vladavine pa je postavljanje posameznika in posameznikovih potreb v ospredje. Posledice tega so vidne tudi v spremembah pojmovanja sodobne družbe, Barle (2010, str. 11) govori o sodobni družbi kot o družbi znanja. Znanje postaja vedno bolj pomembna družbena dobrina in neodtujljiv del družbenega delovanja in življenja. Ker se globalizacija veže na razvoj posameznih panog, je znanje temelj tovrstnega razvoja, zato ti dejavniki skupaj vplivajo na prihodnost družbe.

Drugi govorijo o sodobni družbi kot o družbi tveganja⁶. Ulrich Beck v sklopu sodobne družbe to tveganje večinoma navezuje na spremembe trga dela in tveganja, ki so povezana z zaposlovanjem posameznika v sodobni družbi. Obdobje hladne vojne ni imelo le političnih vplivov, temveč tudi gospodarske. Mythen (2005, str. 132) govori, da se z dvigom družbenega standarda spremeni tudi paradigma sodobnega posameznika. V družbi ni več ogrožen njegov fizični obstoj, temveč vir ogrožanja postane nezaposljivost in nekompetentnost, pri čemer je onemogočena posameznikova samoaktualizacija. Tako družbo znanja in družbo tveganja lahko povežemo v en fenomen in to prenesemo na raven posameznika, govorimo o **postmaterialistični družbi**⁷. Smith in drugi (2017, str. 686) postmaterialistično družbo opredelijo kot družbo, ki je doživela ekonomsko in varnostno preobrazbo med hladno vojno ter vrhunec doživela s padcem Sovjetske zveze. Posamezniki, rojeni v tako okolje, dojemajo varnost in stabilnost svojega obstoja kot samoumevno, kar jim omogoča razvoj svojih sposobnosti na področju doseganja osebnih ambicij, višje kakovosti življenja in udejstvovanje na drugih družbenih področjih, kot so okoljska varnost in človekove pravice.

Zver (2007) opredeljuje sodobno slovensko družbo kot postmaterialno, v ospredju niso le materialne in fizične dobrine, temveč tudi ideje, intelektualna lastnina

⁶ Za več, glej: Ulrich Beck, *Risk society, towards new modernity* (1992).

⁷ Avtor teorije postmaterializma je Ronald Inglehart, ki je to teorijo opredelil v delu *The Silent revolution in Europe: Integration change in post-industrial societies* (1971).

in informacije. Pri tem izpostavlja (tako kot Barle), da je znanje ključ družbe prihodnosti, in sicer izobraževanje, dolgoročnost ter kakovost tega. Ta premik k postmaterializmu je zaznati tudi na področju vrednotne strukture, premikamo se od tradicionalističnih k postmaterialističnim vrednotam. Ule (2004) govori o kulturni modernizaciji, odmiku od klasičnega plačnega dela ter zaposlitve in k usmerjanju v lastni individualni svet, svet zasebnosti in samorealizacije, kar je zaznati tudi na področju zaposlovanja in trga dela.

2 POSAMEZNIKOVA VARNOST IN RAZVITA DRUŽBA

Kot posledica globalizacije in individualizacije je v sodobnem varnostnem okolju prisoten tudi nov fenomen tako imenovane »**posameznikove varnosti**«. Grizold in Bučar (2011, str. 836) navajata, da je koncept posameznikove varnosti sodoben pojem, ki nakazuje, da se fokus vidika varnosti premika tudi na raven posameznika. V opredelitvi posameznikove varnosti je v ospredju predvsem zagotavljanje varnosti pred eksistencialnimi, mirnodobnimi in konfliktnimi viri ogrožanja, a so za zagotavljanje varnega okolja odgovorni predvsem država in njeni mehanizmi⁸. Cirdei (2019, str. 44) izpostavlja, da moramo za zagotovitev varnosti in ustvarjanja stanja razvoja najti ravnoesje med integracijo globalizacije v našo družbo in nacionalnimi karakteristikami.

Skrb za posameznika si lahko razlagamo tudi kot znak razvite družbe. Razvitost slovenske družbe lahko med drugim prikažemo z dvema kazalnikoma, in sicer z indikatorjem človekovega razvoja (angl. *Human development index* – HDI) ter indikatorjem blaginje (angl. *Legatum institute prosperity index*). Prvi kazalnik meri stopnjo posameznikovega razvoja glede na zmožnosti, ki mu jih omogočata družba in država, drugi kazalnik pa meri, kakšno blaginjo lahko družba ustvari za posameznika glede na zunanje in notranje družbene faktorje ter okolje. Oba kazalnika posredno merita stopnjo razvitosti družbe, vključujeta pa več družbenih področij varnosti, gospodarstva, življenjskih standardov, izobrazbe in zdravja. Republika Slovenija je po meritvah HDI na 22. mestu od 193 držav (UN Development Report, 2024) in po meritvah Legatum instituta na 27. mestu od 167 držav (Legatum Institute, 2023). Smith in drugi (2017, str. 690–692) v makro in mikro analizi Inglehartove teorije postmaterializma prek analize postmaterialističnih kazalnikov⁹ Slovenijo postavijo precej visoko na postmaterialističnem kazalniku (na 8. mesto od 59 analiziranih držav). Projekcija Evropske komisije (2024b) napoveduje rast BDP z 1,6 % rasti leta 2023 na 2,6-odstotno rast leta 2025, kar je indikacija razvoja gospodarstva in procesov globalizacije. Slovenska družba je del toka globalizacije in njenih vplivov, glede na projekcije pa lahko pričakujemo, da se bo ta proces v prihodnje nadaljeval. Pričakujemo lahko, da se bo navedena problematika pomanjkljivega razumevanja

⁸ Tovrstna interpretacija pušča odprt prostor za povečevanje vloge posameznika na področju varnosti.

⁹ Raziskava je bila izvedena med 59 državami od visoko do manj razvitih, poleg BDP-ja so upoštevani tudi kazalniki (*Index of post-materialism*), ki so bili povzeti po Inglehartovi teoriji postmaterializma. Gre predvsem za kazalnike, povezane z vključenostjo prebivalcev v procese odločanja, kot so svoboda govora, kakovost življenja in trajnost družbenega razvoja.

varnosti in samoumevnosti varnega okolja nadaljevala (če na tem področju ne bo sistemskih sprememb).

3 POVEČANJE KOMPLEKSNOSTI IN ŠTEVILA VIROV OGROŽANJA

Kompleksen vir ogrožanja Prezelj (2002, str. 427–428) opredeli kot vir, katerega ekstremnost vpliva na druge varnostne dimenzije tako na nacionalni kot tudi na mednarodni ravni. Da so viri ogrožanja postali kompleksni, je razvidno tudi iz dejstva, da se **simultano** spoprijemamo z viri ogrožanja tako po horizontali kot po vertikali.

Kako se povečuje kompleksnost virov ogrožanja, nam nakazuje projekcija foruma World economic – WEF (2024), ki predvideva, da bodo v prihodnjih dveh letih na varnost najbolj vplivali naslednji dejavniki: *dezinformacije, ekstremni vremenski pojavi, socialna polarizacija, kibernetski viri ogrožanja, meddržavni oboroženi spopadi, slab ekonomski razvoj, inflacija, migracije in onesnaževanje okolja*. Gre za povezovanje ekonomskih, okoljskih, geopolitičnih, socialnih in tehnoloških virov ogrožanja. Iz opredelitve je razvidno prepletanje različnih resorjev po horizontali in prepletanje različnih subjektov po vertikali, kar nakazuje, da gre za kompleksne vire ogrožanja.

Kompleksne oblike ogrožanja na nacionalnih tleh obsegajo pretekle elementarne nesreče (požari na Krasu 2022 in poplave 2023¹⁰), ki so imele vpliv na celotno državo po horizontalni osi, in z vključevanjem mednarodne pomoči ter nevarnosti, da bi se posledice teh pojavov širile tudi v druge države, po vertikalni osi. Za posameznike, vključene v elementarne nesreče, se viri ogrožanja pojavljajo v *eksistencialni obliki* (izguba prebivališč in velika materialna škoda) in z *mirnodobnega vidika*, ko jim požari in poplave ogrožajo preživetje. Še bolj nazoren primer kompleksnega vira ogrožanja je bila pandemija covida-19, ki je poleg opredeljenih elementov kompleksnosti vključevala še komponento časa (dalj časa trajajoča oblika ogrožanja). V spoprijemanje s pandemijo je bila vključena celotna družbena struktura po horizontalni in po vertikalni ravni.

Povečanje števila virov ogrožanja je zaznati tako med mirnodobnimi kot med konfliktnimi oblikami. Na podlagi analize aplikacije SPIN (2024) za obdobje 2005–2023 je razvidno, da se stanje nesreč z vplivom na posameznika pomembno ne zmanjšuje, temveč ostaja enako oziroma se ponekod povečuje. V ospredje bi lahko postavili naravne nesreče, pri katerih se fluktuacija primerov z 252 leta 2005 dvigne na 477 leta 2023 (vrhunec 745 leta 2015). Interveniranje služb zaščite in reševanja je poskočilo z 10.532 leta 2005 na 17.443 leta 2023 (vrhunec intervencij 20.471 leta 2022). Prikazano 60-odstotno povečanje intervencij s področja zaščite in reševanja v

¹⁰ V intervenciji požara na Krasu (2022) je med 15. 7.–1. 8. 2022 delovalo 20.597 subjektov OVZiR in podpornih elementov (Vendramin, 2022), v poplavah (2023) pa je med 3. 8.–6. 8. 2023 pri odpravi posledic sodelovalo 67.322 gasilcev (Vilfan, 2024).

obdobju 18 let (SPIN 2024) prikazuje, da lahko v prihodnosti pričakujemo naraščanje intervencij.

Na podlagi analize letnega poročila o delu policije za leto 2023 (MNZ 2024, 132–239) lahko prikažemo del virov ogrožanja, povezanih s kriminaliteto. Leta 2023 je bilo zaznati drastičen padec kaznivih dejanj (celotne kriminalitete) z vrhom 88.064 leta 2014 na 54.344 leta 2023. Hkrati se je zmanjšalo tudi število preiskanih kaznivih dejanj s 44.968 leta 2014 na 27.938 leta 2023. Kazniva dejanja organizirane kriminalitete so se z 823 primerov leta 2019 zmanjšala na 399 primerov leta 2021 ter se spet povečala na 880 primerov leta 2023.

Spremembe se pojavljajo tudi na področju, povezanem s terorizmom. Medresorska delovna skupina za protiterorizem je zaradi trenutnih zaostrenih varnostnih razmer v Evropi in na Bližnjem vzhodu dvignila stopnjo teroristične ogroženosti Slovenije na **srednjo**. Srednja stopnja opredeljuje, da obstaja možnost, da se bo nasilno teroristično dejanje zgodilo (Urad Vlade Republike Slovenije za komuniciranje, 2024).

Omeniti je treba tudi okoljsko problematiko, ki posredno in neposredno vpliva na varnost države in tudi na varnost posameznika. Malešič (2023, str. 732) pri tem izpostavlja, da je okoljska problematika kompleksen vir ogrožanja, uničevanje okolja in čezmerno izčrpavanje virov lahko povzročijo družbeno-socialne spremembe, vplivajo na gospodarstvo, povzročajo zdravstveno-epidemiološke izzive, lahko pa pripeljejo tudi do konflikta ali oboroženega spopada. Kurnik (2024) izpostavlja, da so podnebne spremembe realnost in navaja, da se v Sloveniji povečuje število vročih dni, povečuje se število suš in pogostost poplavnih dogodkov. Nujno je takojšnje in celovito ukrepanje na vseh ravneh družbe od posameznika do državnih in evropskih politik. Pri tem je jasno, da družbena pripravljenost na spoprijemanje s to problematiko zaostaja. Da je zaznavanje okoljske problematike kot vir ogrožanja nezadovoljivo, opaza tudi Malešič (2023, str. 747), kjer v podatkovni primerjavi raziskav SJM za leti 2011 in 2020 ugotavlja, da je zaznava negativnih okoljskih sprememb kot varnostna grožnja državi in posamezniku v javnosti ostala na enako nizki ravni.

Kakor kaže, kompleksnost in kvantiteta virov ogrožanja napredujejo. WEF (2024) v desetletni projekciji predvideva, da se bo večina virov ogrožanja, povezanih z *okoljsko problematiko, razvojem informacijskih tehnologij, umetne inteligence in družbenim vidikom migracij ter socialno polarizacijo*, povečevala. Prezelj (2002, str. 434) navaja, da trenutno Slovenija ni vojaško ogrožena, zato pri nas prevladujejo predvsem eksistencialni in mirnodobni viri ogrožanja. Pri tem je treba izpostaviti, da trenutni oboroženi spopadi v Ukrajini in na Bližnjem vzhodu že posredno vplivajo na Slovenijo, predvsem prek mehanizmov kolektivne obrambe (in dolžnosti, ki jih ti nalagajo) in politik mednarodnih organizacij. Pri tem je treba dodati, da se realizirani obrambni izdatki postopoma zvišujejo, in sicer smo leta 2023 dosegli 1,33-odstotni

BDP¹¹, kar je največ po letu 2010 (MORS, 2024). Povečana sredstva za nabavo opreme in drugih materialnih sredstev pa ne nadomestijo izzivov, povezanih s kadrovsko sliko.

4 ZMANJŠEVANJE MOČI SLUŽB OBRAMBE, VARNOSTI, ZAŠČITE IN REŠEVANJA (OVZIR)

K ohranjanju varnega in stabilnega okolja največji delež prispevajo vojska, policija, civilna zaščita, gasilci, reševalci itn. Trend zmanjševanja kadrovske moči v teh državnih ustanovah je znan in zaskrbljujoč podatek. Poklicni barometer (ZRSZ, 2023) med poklici, ki se srečujejo s pomanjkanjem kadra, navaja predvsem poklica vojaka in policista, gasilci so trenutno v ravnovesju. Nasprotno pa se s suficitom kadra srečujejo arhitekti, posredniki, komercialisti, socialni delavci in drugi.

Kadrovski deficit je že dalj časa trajajoči pojav v Slovenski vojski, njegovo reševanje pa je eden izmed pomembnih ciljev obrambne strategije ter drugih razvojnih dokumentov¹². Zadostno število kadra je pogoj za vse načrtovane naloge in posodobitve ter razvoj bojnih zmogljivosti. Pri tem je treba izpostaviti, da je za opravljane tovrstnih nalog potreben mlajši kader, ki bo lahko prenašal fizične napore. Močnik (2018, str. 80)¹³ predstavi časovni razrez (2004–2027) povprečja prihodov in odhodov pripadnikov Slovenske vojske. Opazimo lahko, da število prihodov enakomerno pada, medtem ko število odhodov stagnira in se na koncu drastično dvigne. Ta napoved delno sovпада s konceptom starajoče družbe in postmaterialističnimi vrednotami med mladimi. Zaradi vedno bolj starajoče se družbe, nizke natalitete in drugačne vrednostne strukture med mladimi lahko pričakujemo manj zaposlitev (če ne bo sistemskih sprememb). Tako kot Slovenska vojska se tudi slovenska policija spopada z vedno večjo kadrovsko problematiko. Letno poročilo o delu policije za leto 2022 navaja, da je bilo konec leta 2022 zasedenih 8412 delovnih mest (MNZ, 2023, str. 21), leta 2023 pa 8162 (MNZ, 2023, str. 7). Kotnik (2023) dodaja, da je povprečna starost policista leta 2021 znašala 43,6 leta, vsako leto pa se ta zaradi premajhne fluktuacije policistov zviša za 4,5 meseca. Anželak in Bernik (2022, str. 37) predstavljata več dejavnikov, ki po njunem mnenju vplivajo na kadrovsko problematiko. Pomanjkanje spoštovanja poklica policista in nerazumevanje vloge in nalog, ki jih ima policija v družbi, je eden izmed ključnih dejavnikov. Vedno večje obremenitve, neugodne delovne razmere in neustrezno ovrednoteno delo so le del dejavnikov, ki vplivajo na to, da je pritok novega kadra omejen.

¹¹ Najnižja točka je bila leta 2015 (0,93 % BDP), najvišja pa leta 1992 (2,05 %), to je bilo tudi edino leto, ko smo presegli 2 % BDP.

¹² Resolucija o splošnem dolgoročnem programu razvoja in opremljanja Slovenske vojske do leta 2035 (MORS, 2022) in Bela knjiga o obrambi Republike Slovenije (MORS, 2020).

¹³ Petletni cikli povprečja prihodov in odhodov pripadnikov Slovenske vojske; 2004–2008 (505 prihodov/88 odhodov), 2009/2013 (332 prihodov/92 odhodov), 2014–2017 (187 prihodov/81 odhodov), 2018–2022 (165 prihodov/156 odhodov) in projekcija za obdobje 2023–2027 (162 prihodov/338 odhodov).

Na področju zaščite in reševanja, se bomo v tem prispevku osredotočili na gasilce. Konec leta 2017 je gasilska organizacija imela 162.575 članov, konec leta 2022 pa že 171.660 članov, kar pomeni povečanje za 9085 članov oziroma 5,58 %¹⁴ (GZS 2023, str. 10). Razlog je vidik pomoči in humanitarnosti, ki je mladim bližje kot »represija«, kar pripomore k obnavljanju vsaj dela kadrovske sestave. Njihova temeljna naloga, reševanje in pomoč, je v okviru naših vrednot dosti bližje sodobnemu posamezniku in njegovim vrednotam. Kako močno je gasilstvo vpleteno v družbeno sestavo, je razvidno v rezultatih raziskave javnega mnenja (Valicon, 2023), v katerih so po mnenju anketirane populacije na prvem mestu najbolj zaupanja vrednih poklicev poklic gasilca, sledi nujna medicinska pomoč, vojaški poklic je na 6. mestu, poklic policista pa na 10. mestu.

Lavrič in drugi (2020, str. 313) izpostavljajo, da mladi v sklopu postmaterialistične vrednotne organizacije iščejo predvsem zanimivo, avtonomno in varno zaposlitev. Prihaja tudi do drugačnega razumevanja pojma dela in zaposlitve, ne gre več za preživetje, temveč je to eden od ključev samorealizacije posameznika in njegovega osebnostnega razvoja. Poklici s področja obrambe, varnosti in tudi zaščite in reševanja ne pomenijo več zanimive ali perspektivne zaposlitvene priložnosti za mlade, saj ti raje izberejo drugačne karijerne poti. Študija Universum Global (2022) ugotavlja, da so pri iskanju zaposlitve za mlade pomembni konkurenčno plačilo, fleksibilen delovnik in uspešnost podjetja.

Dejstvo, da je na področju obrambe vedno manj zaposlenih, varnosti in do neke mere tudi zaščite in reševanja je eden izmed dejavnikov, da je treba povečati vlogo posameznika na področju varnosti. Če ne bo vidnih sistemskih in strukturnih sprememb znotraj organizacije služb OVZiR, dolgoročno ne moremo pričakovati večji pritok kadra. Kadrovske projekcije zaposlovanja na področju obrambe in varnosti so deficitarne, k temu ne pripomore dejstvo, da se kot družba staramo. Po statističnih podatkih je starostno razmerje prebivalstva: 0–14 let (14,7 %), 15–64 let (63,5 %, pri tem je povprečna starost prebivalca 44,2 leta) in nad 65 let (21,8 %) SURS (2024). Dodaten omejevalni dejavnik je tudi nizka nataliteta, in sicer je bila nataliteta leta 2021 –2,0 leta, 2022 pa –2,3. Podatek je zaskrbljujoč, saj že dalj časa nismo sposobni obnavljati slovenske populacije. Slovenska nataliteta od leta 1950 vztrajno pada (SURS 2022). Poleg navedenih dejstev pa je v kombinaciji s postmaterialistično družbeno paradigmo vedno manj zanimanja za te poklice, kar v kombinaciji z nizko nataliteto pripelje do zelo majhnega števila potencialnih kandidatov za te zaposlitve.

Sklep Na podlagi predstavljenega ugotavljamo, da gre za kompleksno problematiko, katere reševanje zahteva tako medresorsko koordinacijo kot vključevanje države in posameznika. Zagotovo sta globalizacija in vpliv, ki ga ima ta na priliv kadra, eden izmed kompleksnejših problemov na ravni služb OVZiR, ki tudi vpliva na

¹⁴ Pri tem je treba dodati, da veliko število temelji na prostovoljnih gasilcih, kar ima tudi operativne omejitve v primerjavi s Slovensko vojsko ali slovensko Policijo.

njihovo operativnost. Izjema so gasilci, ki so v preteklem obdobju imeli priliv kadra, vendar hkratno povečevanje mirnodobnih virov ogrožanja povečuje tudi njihovo angažiranje¹⁵. Globalizaciji bo sledil tudi razvoj virov ogrožanja, njihov vpliv na nacionalno in posameznikovo varnost pa moramo prepoznati sami, glede na nacionalne značilnosti.

S prispevkom želim predstaviti temo posameznika, varnosti in potrebe po povečanem prevzemanju odgovornosti za varno okolje. Ne kot nadomestilo sedanjega sistema služb OVZiR, temveč kot podaljšana roka teh služb. Predvsem v obliki zaznavanja groženj, poznavanja nevarnosti in preventivnega delovanja.

Ali smo odgovorili na raziskovalno vprašanje, **ali bo moral posameznik v prihodnosti prevzemati več dolžnosti in odgovornosti, povezanih z varnostjo in zagotavljanjem varnosti?** Na podlagi predstavljenih podatkov menim, da bo posameznik v prihodnosti moral prevzemati več dolžnosti in odgovornosti s področja varnosti. Ena izmed rešitev je vidna v simbiotičnem pristopu državne ravni in ravni posameznika, pri tem pa je treba vključiti varnostno izobraževanje kot ključni element uspešnega reševanja problematike. Izobraževanje je pomemben »multiplikator«, ki bo precej povečal učinkovitost posameznika, posledično pa tudi namere in moči služb OVZiR. Hkrati bo treba povečati tudi zavedanje o naših dolžnostih in odgovornostih, povezanih z osebno in kolektivno varnostjo.

Zaradi kompleksnosti teme sodobne varnosti je namen prispevka, da nakaže na potrebo po vključevanju posameznika v spekter sodobne varnosti. Če bi želeli konkretnje opredeliti posameznikovo vlogo v tem sistemu, bi se morali bolj posvetiti razčlembi sistema ZiR, ki ima mehanizme in podsisteme, vezane na varnostno izobraževanje in na mirnodobne vire ogrožanja. Jasneje bi bilo treba razčleniti tudi vire ogrožanja skozi vidik posameznika in opredeliti vidik dolžnosti ter odgovornosti, kar pa bo predstavljeno v prihodnjih prispevkih.

Literatura

1. Anželak T., in Bernik, M., 2021. *Vpliv pomanjkanja kadrov na delo policistov, zaposlenih na policijskih postajah Policijske uprave Celje*. <https://press.um.si/index.php/ump/catalog/view/663/886/2095>, 26. junij 2024.
2. Barle, L. A., 2010. *Značilnosti sodobne družbe*. <https://www.fm-kstr.si/zalozba/ISBN/978-961-266-080-2/011-022.pdf>, 5. junij 2024.
3. Cirdei, I. A., 2019. *The impact of globalisation on the security environment. International conference Knowledge-based organisation vol. XXV, No 1*. https://www.researchgate.net/publication/334675841_The_Impact_of_Globalization_on_the_Security_Environment, 23. julij 2024.

¹⁵ Pri tem je treba izpostaviti, da gasilska organizacija deluje večinoma na prostovoljni sestavi z majhnim profesionalnim jedrom (GZS, 2023, str. 15).

4. Evropska komisija, 2022. Četrto poročilo o napredku pri izvajanju strategije EU za varnostno Unijo. https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&cad=rja&uact=8&ved=2ahUKEwjJ6O2w7PuHAXVC3QIHhfId-2Bi8QFnoECBEQAQ&url=https%3A%2F%2Fsecure.ipex.eu%2FIPEXL-WEB%2Fdownload%2Ffile%2F082d2908811d47f60181854bd433262f&usg=AOvVaw0JeQRtPv_dyvzaOiLNTdS&opi=89978449, 17. avgust 2024.
5. Evropska komisija, 2024a. Sedmo poročilo o napredku pri izvajanju strategije RU za varnostno unijo. https://commission.europa.eu/document/download/88809590-6f2b-4ea-9-a1f0-32d9ddf02540_en?filename=COM_2024_198_1_EN.pdf, 25. julij 2024.
6. Evropska komisija, 2024b. Economic forecast for Slovenia. https://economy-finance.ec.europa.eu/economic-surveillance-eu-economies/slovenia/economic-forecast-slovenia_en, 23. julij 2024.
7. Fukuyama, F., 1989. *The end of history. The National Interest*, Summer 1989, No. 16 (Summer 1989), str. 3–18. <https://www.jstor.org/stable/24027184>, 7. julij 2024.
8. Gasilska zveza Slovenije (GZS), 2023. Poročilo o delu gasilske zveze Slovenije v obdobju 2018–2022. https://gasilec.net/wp-content/uploads/2023/10/porocilo_gzs_v_obdobju_2018-2022_SPREJETO.pdf, 19. julij 2024.
9. Grizold, A., 2004. Izzivi v razvoju nacionalne obrambe Slovenije. *Teorija in praksa* let 41, 1-2/2004 str. 448-458. <http://dk.fdv.uni-lj.si/db/pdfs/tip20041-2grizold.PDF>, 24. julij 2024.
10. Grizold, A., 2005. Slovenija v spremenjenem varnostnem okolju (K razvoju obrambno-zaščitnega sistema: Izzivi in spodbude). Fakulteta za družbene vede. Ljubljana.
11. Grizold, A., in Bučar, B., 2011. Izzivi sodobne varnosti: Od nacionalne in mednarodne do človekove varnosti. *Teorija in praksa*, letnik 48, str. 827–851. http://dk.fdv.uni-lj.si/db/pdfs/tip2011_4_Grizold_Bucar.pdf, 24. julij 2024.
12. Hribernik, M., 2023. Analiza zunanjetrgovinske menjave z Rusijo od začetka vojne v Ukrajini. UKMAR. https://www.umar.gov.si/fileadmin/user_upload/publikacije/kratke_analize/2023_9_Hribernik/Analiza_zunanjetrgovinske_menjave_z_Rusijo_od_zacetka_vojne_v_Ukrajini.pdf, 17. avgust. 2024.
13. Kotnik, I., 2023. Nedopustni kadrovski primanjkljaji v vojski in policiji. *Dnevnik*. <https://www.dnevnik.si/1043007237/objektiv-nova/nedopustni-kadrovski-primanjkljaji-v-vojski-in-policiji>, 26. junij. 2024.
14. Kurnik, B., 2024. Dr. Blaž Kurnik predstavil delo Evropske okoljske agencije pri prilagajanju na podnebne spremembe. Agencija Republike Slovenije za okolje. <https://www.gov.si/novice/2024-09-12-dr-blaz-kurnik-predstavil-delo-evropske-okoljske-agencije-pri-prilagajanju-na-podnebne-spremembe>, 10. oktober 2024.
15. Lavrič, M., Deželan, T., Klanjšek, R., Lahe, D., Naterer, A., Radovan, M., Rutar, T., Sardoč, M., Uršič, M., Majce, M., Cupar, T., Matajšič, M., Nacevski, K., Vombergar, N., in Prešeren, J., 2020. MLADINA 2020 – Položaj mladih v Sloveniji. https://mlad.si/e-katalogi/Mladina_2020/, 26. 5. 2024.
16. Legatum Institute, 2024. Prosperity index 2023. <https://prosperity.com/globe#SVN>, 30. maj 2024.
17. Lobnikar, B., 2022. GOV.SI. Varnost posameznika je ena najvišjih vrednot. <https://www.gov.si/novice/2022-12-06-varnost-posameznika-je-ena-najvisjih-vrednot/>, 17. avgust. 2024.
18. Malešič, M., 2023. Javnomnenjska zaznava okoljske varnosti v Sloveniji. *Teorija in praksa* let. 60, 4/2023. <https://repozitorij.uni-lj.si/Dokument.php?id=180796&lang=slv>, 10. oktober 2024.
19. Ministrstvo za notranje zadeve (MNZ), 2023. Letno poročilo o delu policije 2022. <https://www.policija.si/images/stories/Statistika/LetnaPorocila/PDF/LetnoPorocilo2022.pdf>, 1. julij 2024.

20. Ministrstvo za notranje zadeve (MNZ), 2024. Letno poročilo o delu policije 2023. <https://www.policija.si/images/stories/Statistika/LetnaPorocila/PDF/LetnoPorocilo2023.pdf>, 1. julij 2024.
21. Ministrstvo za obrambo (MORS), 2020. Bela knjiga o obrambi Republike Slovenije. <http://dk.mors.si/IzpisGradiva.php?lang=slv&id=1015>, 27. junij 2024.
22. Ministrstvo za obrambo (MORS), 2022. Resolucija o splošnem dolgoročnem programu razvoja in opremljanja Slovenske vojske do leta 2035 (ReDPROSV35). Resolucija o splošnem dolgoročnem programu razvoja in opremljanja Slovenske vojske do leta 2035 (ReDPROSV35) (PISRS), 27. junij 2024.
23. Ministrstvo za obrambo (MORS), 2024. Gibanje obrambnih izdatkov v RS od 1992 do 2023. <https://www.gov.si/drzavni-organi/ministrstva/ministrstvo-za-obrambo/o-ministrstvu/sluzba-za-stratesko-komuniciranje/realizirana-visina-obrambnih-izdatkov-v-obdobju-od-leta-1992-do-2024/>, 19. julij 2024.
24. Močnik, B., 2018. Lahko dobimo to vojno? Izzivi pridobivanja in zadrževanja kadra v Slovenski vojski 15 let pozneje. Sodobni vojaški izzivi, 20(2), str. 75–94. https://dk.mors.si/info/images/SVI/PDF/2018_2/Mocnik.pdf, 23. julij 2024.
25. Mythen, G., 2005. Employment, Individualization and Insecurity: Rethinking the Risk Society Perspective. The sociological reviews, 53(1), str. 129–149. <https://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1111/j.1467-954X.2005.00506.x>, 20. junij 2024.
26. Pologeorgis, N. A., 2023. How Globalization Affects Developed Countries. Investopedia. <https://www.investopedia.com/articles/economics/10/globalization-developed-countries.asp>, 27. junij 2024.
27. Prezelj, I., 2002. Ogrožanje nacionalne varnosti Republike Slovenije in vključevanje v NATO. Teorija in praksa, 39(3), str. 426–441. <http://dk.fdv.uni-lj.si/tip/tip20023Prezelj.PDF>, 22. julij 2024.
28. Prezelj, I., 2001. Grožnje varnosti, varnostna tveganja in izzivi v sodobni družbi. Teorija in praksa, 38(1), str. 127–141. <https://repozitorij.uni-lj.si/IzpisGradiva.php?id=4959&lang=slv>, 19. julij 2024.
29. Prezelj, I., 2016. OZN in boj proti mednarodnemu terorizmu. Teorija in praksa, 53(1), str. 167–183. http://dk.fdv.uni-lj.si/db/pdfs/TiP2016_1_Prezelj.pdf, 19. julij 2024.
30. Smith, M. L., Novy, M., in Katrnak, T., 2017. Inglehart's scarcity hypothesis revisited: Is postmaterialism a macro- or micro-level phenomenon around the world? International Sociology, 32(6), str. 683–706. <https://www.muni.cz/en/research/publications/1386755>, 12. junij 2024.
31. SPIN, 2024. Poročila. <https://spin3.sos112.si/javno/zemljevid>, 25. junij 2024.
32. Srikanth, D., 2014. Non-traditional security threats in the 21st century: A review. International Journal of Development and Conflict, 4(2014), str. 60–68. <http://www.ijdc.org.in/uploads/1/7/5/7/17570463/2014junearticle4.pdf>, 22. julij 2024.
33. Statistični urad RS (SURS), 2022. Število rojstev upadlo za 7 %. Rojeni, 2022 (stat.si). <https://www.stat.si/StatWeb/News/Index/11182>, 27. junij 2024.
34. Statistični urad RS (SURS), 2024. Število in sestav prebivalstva. <https://www.stat.si/statweb/Field/Index/17/104>, 27. junij 2024.
35. Ule, M., 2014. Razlike, ki delajo razlike: življenjski stili, individualizacija in spremembe identitetnih struktur. Družboslovne razprave, 18(39), str. 75–86. <https://repozitorij.uni-lj.si/IzpisGradiva.php?id=5686&lang=slv>, 25. junij 2024.
36. UN Development Report, 2024 <https://hdr.undstr.org/data-center/human-development-index#indicies/HDI>, 30. maj 2024.
37. Universum, 2022. Worlds most attractive Employers. https://universumglobal.com/rankings/united_states/business/, 26. 5. 2024.

38. Urad Vlade Republike Slovenije, 2024. Ocena teroristične ogroženosti Slovenije. [https://www.gov.si/teme/ocena-teroristicne-ogrozenosti-slovenije/#:~:text=Stopnja%20teroristicne%20ogrozenosti%3A%20SREDNJA,-Medresorska%20delovna%20skupina&text=septembra%202024%2C%20sprejela%20novo%20oceno,\(tretja%20od%20petih%20stopenj\),10.10.2024](https://www.gov.si/teme/ocena-teroristicne-ogrozenosti-slovenije/#:~:text=Stopnja%20teroristicne%20ogrozenosti%3A%20SREDNJA,-Medresorska%20delovna%20skupina&text=septembra%202024%2C%20sprejela%20novo%20oceno,(tretja%20od%20petih%20stopenj),10.10.2024).
39. Valicon, 2023. Valicon Ogledalo Slovenije – pomlad 2023. <https://www.valicon.net/sl/2023/04/valicon-ogledalo>, 26. junij 2024.
40. Vendramin, S., 2022. Požar v naravnem okolju, požar Kras, 15. 7.–1. avgust. 2022. Analiza v obliki PP predstavitve. https://gasilec.net/wp-content/uploads/2024/01/Predstavitev-intervencije_Pozar-Kras-2022_Vendramin.pdf, 27. julij 2024.
41. Vilfan, T., 2024. Poplave v Sloveniji – Posvet predsednikov in poveljnikov gasilskih zvez. Analiza v obliki PP-predstavitve. https://gasilec.net/wp-content/uploads/2024/01/Posvet-Poplave_13.1.2024.pdf, 27. julij 2024.
42. Vuga Beršnak, J., 2021. Kulturne značilnosti slovenske družbe in njen odnos do varnosti (vojaška na stičišču zahtev države, pričakovanj družbe in lastne pohlepnosti). Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
43. World Economic Forum (WEF), 2024. Global Risks Report 2024: The risks are growing — but so is our capacity to respond. <https://www.weforum.org/agenda/2024/01/global-risk-report-2024-risks-are-growing-but-theres-hope/>, 22. julij 2024.
44. Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje (ZRSZ), 2023. POKLICNI BAROMETER 2023. https://www.ess.gov.si/fileadmin/user_upload/Trg_dela/Dokumenti_TD/Poklicni_barometer/SLOVENIJA_PB-2023.pdf, 25. junij 2024.
45. Zver, M., 2007. Etika in družba. Portal GEN-I. <https://www.zrss.si/bzid/geni/pdf/zver-clanek.pdf>, 25. junij 2024.

e-mail: matej.jug47@gmail.com